

Göteborgs Stad
Park och natur

PARKER OCH NATUROMRÅDEN RIKTLINJER FÖR JÄMSTÄLLDHETSARBETE

Förord

Parker och naturområden - riktlinjer för jämställdhetsarbete har tagits fram av park- och naturförvaltningen på uppdrag av park- och naturnämnden. Representanter från park- och naturförvaltningen, stadsbyggnadskontoret, idrotts- och föreningsförvaltningen, social resursförvaltning och stadsdelsförvaltningen Majorna-Linné har varit delaktiga genom arbetsmöten. Stadsdelsförvaltningen i Lundby har bistått med assistans i enkätarbetet. Riktlinjernas syfte är att fungera som stöd för förvaltningens medarbetare att erbjuda en jämställd och likvärdig service.

Med riktlinjerna för jämställdhetsarbete tar park- och naturförvaltningen ett första steg mot att medvetet arbeta med ett jämställdhetsperspektiv i förvaltning och planering. Under arbetets gång har behovet av att vidga detta perspektiv till ett jämlikhetsperspektiv identifierats. Ett framtida utvecklingsområde är därför att utvidga riktlinjerna till att beröra fler diskrimineringsgrunder och normkritik.

Godkänd 2014-12-04

Projektgrupp på park-och naturförvaltningen:

Helena Bjarnegård, stadsträdgårdsmästare

Karin Vilhelmson, landskapsarkitekt

Karolina Alvarson, landskapsarkitekt

Jens Larsen, parkförvaltare

Lauri Perälä, naturförvaltare

Referensgrupp

Ulrika Lundqvist, Stadsbyggnadskontoret

Melia Hadzisalihovic, Social resursförvaltning

Vanja Larberg, Social resursförvaltning

Ilona Steen, Stadsdelsförvaltningen Majorna Linné

Carola Heltén, Idrotts- och föreningsförvaltningen

Hanna Källberg, Park- och naturförvaltningen

Camilla Sjögren, Park- och naturförvaltningen

Foton:

Göteborgs Stad, om inget annat anges

Innehållsförteckning

Inledning	6
<i>Syfte</i>	6
<i>Fokus och innehåll</i>	6
Bakgrund	7
<i>Jämställdhet</i>	7
Riktlinjer för jämställdhetsarbete inom park- och naturförvaltningen	9
<i>Generella riktlinjer i alla typer av projekt och processer</i>	9
Jämställt bemötande	9
Att föra dialog	9
Trygghet	11
Kostnadsstyrning	12
<i>Om- och nybyggnation</i>	13
Utformningsprinciper	13
Utformningsprinciper - tillägg för lekplatser	16
<i>Planprocessen</i>	18
Källor och litteraturtips	20

Inledning

Syfte

Parker och naturområden - riktlinjer för jämställdhetsarbete har tagits fram på uppdrag av park- och naturnämnden. Riktlinjernas syfte är att fungera som stöd för förvaltningens medarbetare att erbjuda en jämställd och likvärdig utveckling av staden. Park- och naturförvaltningens medarbetare, som chefer, landskapsarkitekter, parkförvaltare och naturförvaltare är riktlinjernas främsta målgrupp.

Fokus och innehåll

Fokus i riktlinjerna ligger på de platser som park - och naturförvaltningen förvaltar. Riktlinjerna ska användas vid förändring av dessa platser, liksom vid nybyggnation.

Dokumentet innehåller dels generella riktlinjer för jämställt bemötande och jämställd dialog i alla typer av projekt och processer. Dels fyra utformningsprinciper vid om- och nybyggnation, vars syfte är att skapa inkluderande platser som lockar många olika besökare.

De flesta tidigare arbeten om jämställdhet och planering på kommunal och regional nivå har främst fokuserat på trygghetskapande åtgärder. I dag finns många metoder att använda för att arbeta med frågan, vilket gör att trygghet endast tas upp i mindre omfattning i dessa riktlinjer.

Det nationella jämställdhetsmålet och dess delmål:

Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

1. En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
2. Ekonomisk jämställdhet
3. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.
4. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Hen är ett könsneutralt personligt pronomen som används i stället för hon och han.
Källa: Nationalencyklopedin

Bakgrund

Definition av jämställdhet

I Sverige har vi ett övergripande nationellt mål för jämställdhetspolitiken, som ofta används för att definiera jämställdhet. Målet är att *"Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv"*. Jämställdhet blandas ibland ihop med jämlikhet. Jämlikhet är ett mer omfattande begrepp, som handlar om alla människors lika värde, oavsett etnicitet, könstillhörighet, sexuell läggning, funktionsnedsättning med mera. Jämställdhet fokuserar specifikt på frågor som rör kvinnor och män.

Till det nationella jämställdhetspolitiska målet hör fyra delmål, där framförallt det första delmålet berör stadsplaneringen: *"En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet."*

Inom den kommunala verksamheten ska allt arbete sträva mot det nationella jämställdhetspolitiska målet. Park- och naturförvaltningens jämställdhetsarbete bidrar därför till en högre måluppfyllelse för hela kommunen.

Kvalitativt och kvantitativt jämställdhetsarbete

Kvantitativt jämställdhetsarbete handlar om att uppnå en jämn fördelning mellan kvinnor och män – till exempel mellan aktiva deltagare vid en dialog. En jämn könsfördelning anses vara när andelen män och kvinnor är 40/60 procent eller jämnare. (Källa: www.jamstall.nu)

Kvalitativt jämställdhetsarbete fokuserar istället på de strukturer som inte nödvändigtvis förändras i och med en jämn fördelning av kvinnor och män. Det handlar om att uppmärksamma attityder, normer, värderingar och ideal som påverkar kvinnors och mäns möjlighet att påverka.

Jämställdhet i Översiktsplan för Göteborg

I Översiktsplan för Göteborg (2009) tas jämställdhet upp tillsammans med integration, barn- äldre-, HBT(Q)- och funktionshinderperspektivet. Sammantaget utgör dessa perspektiv ett mångfaldsperspektiv. I Översiktsplan för Göteborg står att ett mångfaldsperspektiv innebär att arbeta efter följande ledord: blandning, delaktighet, tillgänglighet, trygghet och mänskligt.

Jämställdhet kopplat till Grönstrategi för en tät och grön stad

I park- och naturförvaltningens övergripande planeringsdokument *Grönstrategi för en tät och grön stad* definieras ett socialt och ett ekologiskt mål för stadens gröna utveckling. Jämställda parker och naturområden berörs av det sociala målet, som är definierat som: *"Socialt mål: Göteborg är en tät och grön stad där de offentliga platserna bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv"*

I Grönstrategin beskrivs nio olika strategier som behövs för att kunna uppnå både det sociala och det ekologiska målet. Strategierna kan användas på många olika nivåer och faser i stadsutvecklingen, från detaljplan till investeringar, drift och underhåll. De strategier som berör arbetet för jämställda parker och naturområden är:

- *Skapa ett varierat innehåll i parker och naturområden*
Ett varierat innehåll ger möjlighet för fler att vilja besöka ett område.
Se avsnitt Utformningsprinciper: Multifunktionella platser och On stage, off stage, back stage.
- *Stärk de gröna kopplingarna i staden*
Att stärka de gröna kopplingarna handlar delvis om att öka orienterbarheten i staden, vilket bidrar till ökad trygghet.
Se avsnitt Trygghet
- *Utveckla de gröna områdena genom skötsel*
Platser som är välskötta ser omhändertagna ut och bidrar till att öka tryggheten hos besökaren.
Se avsnitten Trygghet och Utformningsprinciper: God orienterbarhet
- *Synliggör stadens grönområden och gör medborgarna delaktiga*
Vid en jämställdhetsintegrerad dialog skapas förutsättningarna för jämställdhet på plats.
Se avsnitt Att föra dialog

Park- och naturförvaltningens uppdrag kopplat till jämställdhet

Park- och naturförvaltningen har ett förvaltar- och skötselansvar för bland annat stadens parker, naturområden, lekplatser och badplatser. I förvaltningens uppdrag från nämnden ingår att värna de estetiska, sociala och miljömässiga värdena samt natur- och kulturvärdena. Park- och naturförvaltningen ansvarar även för att allmänheten hålls informerad om de möjligheter och verksamheter som stadens park och naturområden kan erbjuda.

Park- och naturförvaltningen ansvarar därmed för de fysiska förutsättningarna som påverkar användandet av en plats i en mer eller mindre jämställd riktning. I fall en park uppfattas som en jämställd plats beror dels på platsens utformning, dels på sociala normer som påverkar människors föreställningar och beteenden. På sikt kan även en plats utformning påverka och utmana de sociala normerna.

Om en plats upplevs som jämställd beror även på sociala strukturer i samhället. Undersökningar har till exempel visat att 80 % av användarna av spontanidrottsplatser är killar. Det är inte en jämställd användning eller en rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Förklaringen till denna snedfördelning kan endast delvis förklaras med hur spontanidrottsplatser är utformade. En annan faktor är hur killar och tjejer betar sig socialt mot varandra.

Riktlinjer för jämställdhetsarbete inom park- och naturförvaltningen

Generella riktlinjer i alla typer av projekt och processer

Jämställt bemötande

Att bemöta kollegor och allmänhet på ett jämställt sätt är en förutsättning för att verksamheten ska bli mer jämställd. Det kan låta självklart men är inte alltid lätt, eftersom vi alla har mer eller mindre omedvetna föreställningar om kvinnor och män. Dessa föreställningar påverkar vårt beteende. Att arbeta med jämställdhet innebär att bli medveten om dessa strukturer. Genom att vara medveten om hur vi pratar och agerar kan ojämställda strukturer förändras. Här behövs både kunskap och utbildning internt inom verksamheten. Ett första steg att ta själv är att ställa sig frågorna: Bemöter jag en man på samma sätt som jag bemöter en kvinna? Tar jag deras synpunkter på lika stort allvar och värderar synpunkterna lika högt?

Att föra dialog

Att föra dialog är en bra kommunikationsmetod för att fånga upp medborgarnas synpunkter och önskemål. Tänk på att ta ställning till om frågan är påverkbar, innan du planerar en dialog. Formen för dialogen kan se olika ut men ska alltid göras i ett tidigt skede. En planerad och målgruppsanpassad kommunikation ökar möjligheterna att nå de som berörs av frågan. Det finns fördelar med att samarbeta med berörda stadsdelsförvaltningar som har ett tydligt medborgaransvar.

Som hjälpmedel finns *Metodstöd för jämställdhetsintegrerad medborgardialog*, som stadsdelarna i Göteborg har tagit fram. Dialog är inte automatiskt en jämställd metod, bara för att alla har samma rätt att komma till tals. Faktorer som kön, men även ålder, etnisk tillhörighet, funktionsförmåga med mera påverkar vilket utrymme en person *tar* men även vilket utrymme en person *får* i samhället.

En viktig slutsats från arbetet med *Metodstödet för jämställdhetsintegrerad medborgardialog* var att under dialoger som saknar en tydlig struktur, har samhällsliga maktstrukturer en tendens att ta över och mer aktiva röster får mer utrymme. I metodstödet finns även stöd för att göra en målgruppsanalys och hur man analyserar dialogen ur ett jämställdhetsperspektiv. I fall dialogen inte har varit jämställd, bör kompletterande dialoger ske.

Stadsdelarna i Göteborgs Stad har tagit fram ett *Metodstöd för jämställdhetsintegrerad medborgardialog*. Metodstödet kan läsas på www.socialhalbarhet.se.

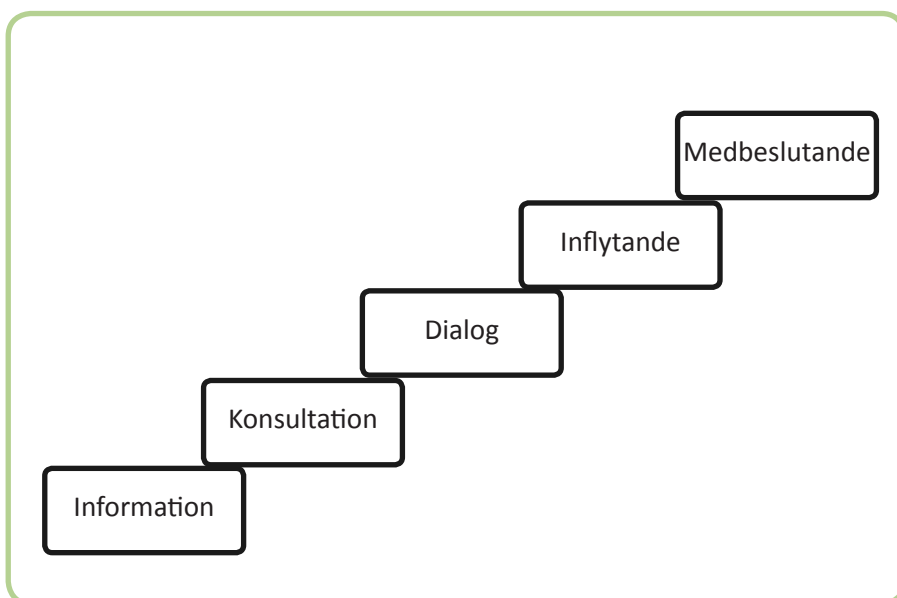
Göteborgs Stads informationspolicy och riktlinje för informations- och kommunikationsarbetet inom Göteborgs Stad ligger till grund för allt informations- och kommunikationsarbete i Staden.

Personal från social resursförvaltning (S2020), som genomfört många sociala konsekvensanalyser menar att när man frågar människor om vad de tycker om en befintlig plats så får man väldigt levande svar. Medan frågar man om en framtida användning av en plats, får man mer stereotypa svar. Deltagarna ger de svar som de tror att vi som frågar "förväntar oss" att de ska svara. För att kunna skapa utemiljöer som utmanar stereotypa föreställningar, är detta viktigt att ha i åtanke.

För att främja en så jämställd dialog som möjligt är det viktigt att tänka på följande för dialogen:

- Ha en tydlig struktur på dialogens upplägg.
En mer strukturerad dialog ger öppningar för personer som sällan gör sin röst hörd att ta mer plats. Var även tydlig med vad medborgarna kan och inte kan påverka.
- Fundera på den form som valts på dialogen. Var äger den rum? Är det i en stor eller liten grupp? Ställ dig frågan om vem som kommer att gynnas av den specifika situationen.
- Var medveten om att alla inte är vana vid att tala inför andra. Fundera på om dialogen behöver delas upp i mindre grupper.
- Fundera på olika möjligheter till dialogformer. Finns det möjlighet att göra sin röst hörd även för de som inte är bekväma med att tala inför en grupp? Till exempel genom enskilda intervjuer eller anonyma enkäter.
- Vid inbjudan till dialogtillfällen och utdelning av enkätundersökningar: Ställ dig frågan om hur man kan få en bra spridning på svarsfrekvensen fördelat på kön?

Vid planeringen av dialogen kan delaktighetstrappan vara till hjälp. Trappan illustrerar olika nivåer av delaktighet i beslutsprocesser.

En förutsättning för en tydlig dialog är att själv vara medveten om vilken nivå av delaktighet som dialogen ska vara på.

Dialog med barn

Vid dialogtillfällen med barn, har studier visat att barn som redan har tillgång till naturliga miljöer efterfrågar naturelement, medan barn som saknar tillgång till detta efterfrågar istället fasta lekredskap. Detta är viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv, eftersom naturliga miljöer bidrar till en mer könsneutral lek.

En väl fungerande extern kommunikation ger möjlighet till insyn och förstärker den demokratiska processen.

Det är inte alltid lätt att veta om en trygghetskapande åtgärd ger effekt. I syfte att göra Humlegården i Stockholm till en tryggare park, röjde kommunen parken på buskar. I en intervjustudie med unga kvinnor visade det sig att dessa upplevde insatsen som onödig, eftersom de under kvälls- och nattid omedvetet väljer att gå andra vägar än genom parken. Att buskarna röjdes bort tyckte de istället sänkte parkens estetiska värde. Till följd av röjningen försvann parkens små och skyddade platser, som tjejerna dagtid uppskattade, eftersom de möjliggjorde för tjejerna att inte alltid bli betraktade av andra. (Sofia Cele). Röjning av buskage är alltså inte per automatik en lyckad jämställdhetsinsats. Man kan beskriva det som att tjejernas möjlighet att vara *off stage* försvann i och med röjningsåtgärderna. Läs mer om begreppet *off stage* under kapitlet *Om- och nybyggnation*

Göteborgs Stad har i flera år arbetat med trygghetsvandringar som metod för att samla in medborgarnas kunskap om den upplevda tryggheten i staden.

Trygghet

Olika personer upplever trygghet på olika sätt. Det är därför svårt att definiera vad trygghet är. Enligt Boverket upplever kvinnor otrygghet oftare än män. Yngre män upplever otrygghet mer sällan. Samtidigt är det yngre män som råkar ut för mest våld i utomhusmiljöer. Äldre personer som upplever otrygghet väljer oftare att stanna hemma, medan yngre kvinnor istället väljer alternativa färdvägar. Personer som är födda utanför Sverige samt personer som bor i flerfamiljshus uppger oftare att de upplever otrygghet. (Källa: Boverket)

Platser upplevs trygga om de:

- Möjliggör för personer att se och synas
- Är befolkade
- Går att överblicka
- Har god orienterbarhet med tydliga stråk och entréer och en tydlig hierarki mellan olika vägar (huvudväg och alternativa vägar)
- Är välskötta och omhändertagna (kontinuerligt underhåll motverkar mer skadegörelse)

Tomma platser, slutna rum och parker under kvällstid är platser i staden som upplevs som mest otrygga.

Trygghetskapande åtgärder kan till exempel vara:

- Att befolka platser genom ett attraktivt och varierat innehåll, året runt
- Att få platser att kännas omhändertagna genom skötsel och kontinuerligt underhåll
- Att förbättra belysningen, genom att belysa mörka skrymslen och vertikala ytor, samt att undvika bländning
- Att öka orienterbarheten genom att tydliggöra stråk med förbättrad belysning.
- Att på vissa platser öka genomsiktligheten genom röjningsåtgärder

Kostnadsstyrning

Gender budgeting är ett sätt att analysera i fall de nationella jämställdhetsmålen har översatts till budgetmässiga beslut. Metoden består i att analysera budgeten ur ett jämställdhetsperspektiv, vilket synliggör hur resursfördelningen ser ut mellan könen. En budget kan gesken av att vara könsneutral, men alla budgetar fördelar resurser på ett vis som i slutändan påverkar olika grupper av människor och därmed också kvinnor och män, flickor och pojkar.

Förutsättningen för *gender budgeting* är tillgång till könsuppdelad statistik. Vad som är övervägande kvinnligt respektive manligt är föränderligt över tid, därför är behovet av uppdaterad statistik viktigt, för att undvika ett könsstereotypt tänkande. I stort saknar park- och naturförvaltningen i dagsläget statistik över hur verksamhetens anläggningar används fördelat på kön. Ett förslag på handlingsplan har tagits fram för att på sikt kunna arbeta med *gender budgeting*.

Om- och nybyggnation

Utformningsprinciper

I arbetet med *Parker och naturområden - riktlinjer för jämställdhetsarbete* har fyra utformningsprinciper tagits fram. Tillsammans bidrar principerna till att skapa platser med variation i utformning och innehåll. På så sätt blir platserna attraktiva för olika målgrupper, vilket ökar chanserna för en jämställd användning. Utformningsprinciperna gäller för alla skeden som park- och naturförvaltningen arbetar i, det vill säga vid planering, projektering/byggnation liksom vid drift- och underhåll.

Fyra utformningsprinciper:

- Multifunktionella, flexibla platser med ett varierat innehåll
- Plats som möjliggör för besökare att vara *on stage*, *off stage* och *back stage* -både vid vila och vid fysisk aktivitet
- God orienterbarhet till och inom platsen
- Undvik stereotypa normer av kvinnor och män i bild- och figurval

De fyra utformningsprinciperna bygger på teori och inte praktik, vilket gör att principerna kommer att behöva utvärderas i framtiden.

Multifunktionella platser

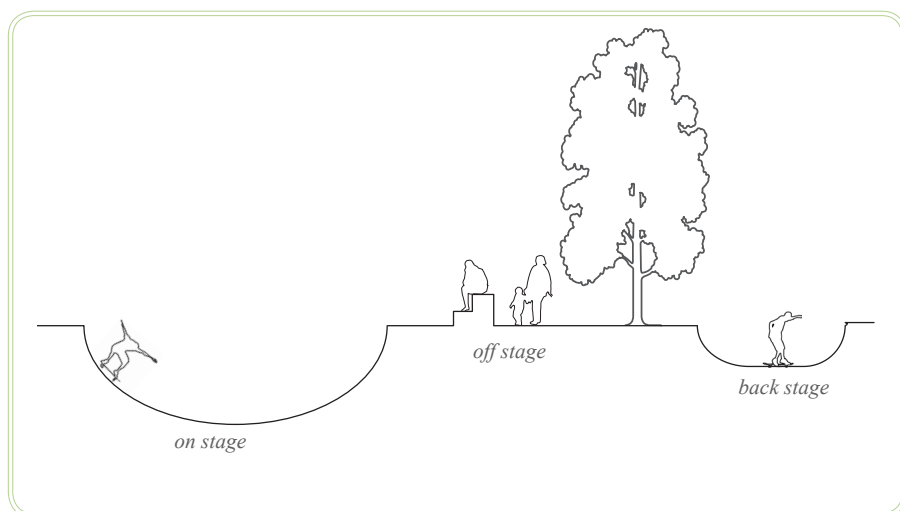
En plats som är flexibel och rymmer många olika slags aktiviteter lockar sannolikt fler målgrupper då det ger ökade anledningar till att besöka platsen. Platser med ensidigt innehåll riktar sig till specifika målgrupper, vilket riskerar att stänga ute andra brukare av platsen. Storleken på platsen är avgörande för att en plats ska kunna rymma många olika aktiviteter.

On stage, back stage och off stage

Begreppen *on stage* och *back stage* kommer ifrån det sociologiska resonemanget att vi i det offentliga rummet kan betrakta människor som "aktörer på en scen". Vi kommunicerar och interagerar med varandra samtidigt som vi iakttas av vår omgivning.

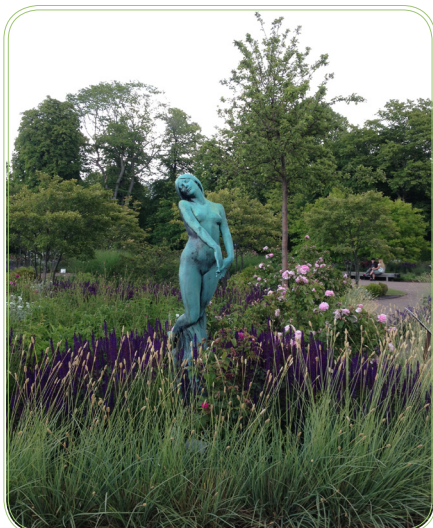
Beroende på om vi befinner oss *on stage* eller *back stage* kan våra handlingsmönster se olika ut. *On stage* blir en plats där självmedvetenheten ökar och vi är medvetna om att vi kan bli iakttagna. Platser med en karaktär av *back stage* erbjuder istället situationer där vi har möjlighet att få "träna ifred" utan publik. Under arbetet med *Parker och naturområden - riktlinjer för jämställdhetsarbete* har behovet av ännu ett begrepp blivit tydligt - *off stage*. Med *off stage* menar vi den typen av platser bredvid scenen där det är möjligt att inta en åskådarrörelse.

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det fördelaktigt om en plats innehåller både möjligheten att vara *on stage*, *back stage* och *off stage*. Som ett exempel kan nämnas platser för fysisk aktivitet. Att kunna "träna" ifred *back stage* innan man ger sig ut i ett större sammanhang ökar tryggheten och möjliggör för att fler vågar använda sig av de platser som är av *on stage*- karaktär. Att det finns platser av *off stage*- karaktär kan fungera som inbjudande för de som av en eller annan anledning inte vill delta i spelet *on stage*. En förutsättning för att en plats ska kunna erbjuda möjlighet att vara både *on stage*, *off stage* och *back stage* är att platsen är tillräckligt stor.

Illustrationen visar exempel på hur olika platser som kategoriseras som on stage, off stage och back stage kan se ut.

Undersökningar har visat att många kvinnor upplever otrygghet på busshållplatser där det finns reklam som objektifierar kvinnor.

Bilden visar en staty placerad i Trädgårdsföreningen.

Stereotypa framställningar av kvinnor och män innebär att kvinnor och män framställs som olika och med olika egenskaper – exempelvis män som starka och aktiva och kvinnor som omvårdande och passiva.

God orienterbarhet till och inom platsen

En plats som är lätt att orientera sig inom är mer inbjudande för ovana besökare än en plats där man inte är säker på vart vägen leder. Målpunkter kan fungera som hjälp för orienterbarheten. Det är enklare att ta plats om man vet vad man förväntas göra på en plats, eller vart man förväntas ta vägen. God orienterbarhet påverkar även självsäkerheten i rörelsemönstret hos besökaren, vilket ökar den upplevda tryggheten. Läs mer om orienterbarhet i avsnittet *Trygghet*.

I bild- och figurval: Undvik stereotypa normer av kvinnor och män

Bilder på kvinnor/flickor och män/pojkar kan förstärka eller försvaga könsstereotypa föreställningar om kvinnor och män. Det samma gäller för statyer och andra tredimensionella figurer i staden. Dessa objekt påverkar upplevelsen av stadsrummet. Generellt sätt är statyer föreställande män ofta placerade på mer centrala och framträdande platser och föreställer mer ofta verkliga män som haft en maktposition i samhället. Statyer föreställande kvinnor är istället oftast icke-verkliga kvinnor, nakna och placerade på mer undandömda platser i staden. På så vis blir den manliga historieskrivningen mer påtaglig i staden, än kvinnors historia.

Detta är viktigt att tänka på när park- och naturförvaltningen är med i förhandlingarna för placering av konst, till exempel vid 1 % - regeln för konst. Undersökningar har visat att kvinnliga konstnärer oftare är representerade i stadens ytterområden, medan de konstverk som har centrala placeringar i staden ofta har en manlig upphovsman (Källa Konstnärernas Riksorganisation).

Det är också viktigt att när park- och naturförvaltningen ger information ska text och bildmaterial undvika könsstereotypa skildringar av män och kvinnor, för att på så sätt inkludera flera.

Utformningsprinciper – tillägg för lekplatser

Ett av park- och naturförvaltningens uppdrag är att planera och förvalta stadens kommunala lekplatser. Forskning har visat att det generellt finns färre flickor än pojkar på offentliga lekplatser. Detta kan förklaras med att bollplaner ofta utgör en stor del av lekplatsens yta – och att bollplaner föredras av pojkar. Flickor föredrar istället den fasta lekutrustningen, så som klätterställningar och gungor (Karsten, 2003).

Nedan följer utformningsprinciper med syfte att främja en mer jämställd lek. Jämställd lek innebär lek där könsrollerna inte är påtvingade och/eller lek där pojkar och flickor leker ihop istället för uppdelat mellan kön.

Naturlika miljöer

Forskning om barns lekmiljöer visar att mer tillrättalagda miljöer ger en mer könsstereotyp lek än naturlika miljöer. Naturlika miljöer tycks inte könskodas lika lätt som tillverkade lekredskap, vilket bidrar till att flickor och pojkar leker tillsammans i större utsträckning i en naturlig miljö. En kombination mellan tillrättalagda lekmiljöer och mer naturlika miljöer bidrar till att barns lekflöde blir mer sammanhängande. Det vill säga, barnen rör sig mer mellan de två miljöerna och blir därmed mer fysiskt aktiva.

Stora ytor

Forskning om skolgårdar och barns fysiska aktivitet har visat att på skolgårdar som är små, är pojkar fysiskt aktiva, medan flickor är stillastående. På större skolgårdar är flickor däremot fysiskt aktiva i samma utsträckning som pojkar, då konkurrensen om utrymmet är mindre (Karsten, 2003). Motsvarande forskning om storlek på allmänna lekytor saknas, men borde ha motsvarande resultat. Storleken på barns lekmiljöer har med andra ord betydelse ur både ett jämställdhets- och ett folkhälsoperspektiv. Detta är viktigt att ha i åtanke i detaljplaneprocessen, i de planärenden som gäller samutnyttjande mellan (för-)skola och park. Se mer under avsnittet *Detaljplaneprocessen*.

Könsneutrala aktiviteter

Forskning på barns lek har visat att vissa aktiviteter är mer könsneutrala än andra. Sand- och vattenlek, bygga kojor och att klättra på höga föremål är aktiviteter som både pojkar och flickor gör i lika stor utsträckning (Karsten, 2003).

Forskning visar att både pojkar och flickor leker rollekar i ungefär lika stor utsträckning. Rollekarna är dock långt ifrån könsneutrala – flickor tenderar att leka vardagsliv medan pojkar leker äventyr. I naturlika miljöer tycks rollekarna dock bli mer könsneutrala.

Läs mer:

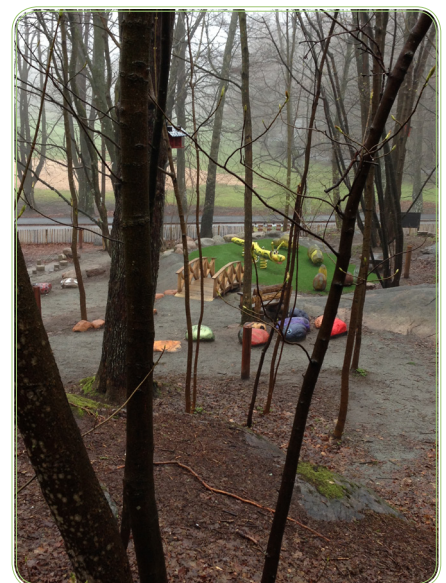
Jämna steg – Checklista för jämställdhet i fysisk planering (Boverket)

Jämställdhet på dagordningen – Planera för ett tryggt och jämställt samhälle (Boverket)

Vidga vyerna – Planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet (Boverket)

Plats för trygghet – Inspiration för stadsutveckling (Boverket)

Landskapet i leken- en studie av utomhuslek på förskolegården, doktorsavhandling, SLU (Mårtensson, F. (2004))

Naturlek i Azaleadalen, Slottsskogen

Checklista för utformningsprinciper vid om- och nybyggnation

Under gestaltningsprocessen kan det vara till hjälp att ställa sig följande frågor:

- Finns det en blandning av olika funktioner och möjlighet till olika aktiviteter?
- Finns det möjlighet att vara både *on stage*, *back stage* och *off stage*?
- Finns det möjlighet att vara fysiskt aktiv även *back stage*?
- Finns det stereotypa framställningar av kvinnor och män på platsen (bild, reklam, statyer) som skulle kunna göra att platsen upplevs som ojämsställd?
- Upplevs vägen dit trygg och säker?
- Har gestaltningen föregåtts av en jämställd dialog med allmänheten?

Tillägg för lekplatser:

- Finns det naturlika miljöer i anslutning till lekplatsen?
- Finns det stora ytor att röra sig över?
- Finns det tillgång till genusneutrala lekredskap, så som sand- och vattenlek?
- Finns det möjlighet att klättra på höga föremål?
- Finns det tillgång till löst material att bygga kojor av?

Vattenlek i Angereds stadspark

Planprocessen

I detaljplaneprocessen behövs ett jämställdhetsperspektiv på en annan skalnivå än i gestaltungsfasen. Det är viktigt att arbeta med ett jämställdhetsperspektiv redan i detaljplaneskedet, eftersom det skapar förutsättningar för genomförandefasen. Följande exempel frågor att ställa sig i detaljplaneprocessen är:

- Vem gynnas av den föreslagna åtgärden?
- Finns det tillgång på grönområden i den utsträckning som kvinnor respektive män önskar? (Från Boverkets skrift *Jämna steg*)
- Finns det möjlighet till sociala och fysiska aktiviteter i närmiljön till bostaden för både män och kvinnor, pojkar och flickor? (Från Boverkets skrift *Jämna steg*)
- Är förskolegården tillräckligt stor för att gynna jämställd lek? (se *Utformningsprinciper för lekplatser*, sidan 16)
- Är förutsättningarna för orienterbarhet till parken (förutsättningen för parkens entréer) goda och därmed bra ur ett trygghetsperspektiv?
- Kommer ytan vara tillräckligt sammanhängande och stor för att kunna erbjuda multifunktionalitet och ett varierat innehåll?
- Är ytan tillräckligt stor för att kunna rymma aktiviteter både *on stage*, *off stage* och *back stage*?

I detaljplaneprocessen bör även de fyra utformningsprinciperna finnas i åtanke, se avsnitt *Om- och nybyggnation*.

Källor och litteraturtips

Barn och utemiljöer

Karsten, L. (2003) Children's Use of Public Space: The Gendered World of the Playground. *Childhood*, 10(4), s. 457–73.

Mårtensson, F. (2004) Landskapet I leken- en studie av utomhuslek på förskolegården, doktorsavhandling, SLU.

Genus och utomhuspedagogik, Malmö stad

Den nyttiga utevistelsen? (2011) Fredrika Mårtensson, Ebba Lisberg Jensen, Margareta Söderström, Johan Öhman – Naturvårdsverket

”Lek i skogen gör barn jämlika” – intervju med forskare Eva Ärlemalm-Hagsér vid Mälardalens högskola, om forskningsstudie. Se <http://www.dn.se/nyheter/sverige/skogslek-gor-barn-jamlika/>

Boverket

Jämna steg – Checklista för jämställdhet i fysisk planering

Jämställdhet på dagrodningen – Planera för ett tryggt och jämställt samhälle

Vidga vyerna – planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet

Plats för trygghet – Inspiration för stadsutveckling

Gender budgeting

Pengar nu! En handbok i gender budgeting – Sveriges kvinnolobby

Jämställdhet och jämställdhetsarbete

www.jamstall.nu – En samverkanssatsning mellan Europeiska Socialfonden, Nationella sekretariatet för genusforskning, Länsstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting samt VINNOVA. En hemsida full av exempel och verktyg på jämställdhetsarbete.

Nationella sekretariatet för genusforskning: www.genus.se, <http://www.genus.se/meromgenus/teman/spelplats-staden/>

Konst

Konst – så funkar det (inte)

Bok av Vanja Hermele på uppdrag av Konstnärernas Riksorganisation (KRO)

Metodstöd för jämställdhetsintegrerad medborgardialog

www.socialhallbarhet.se

Innehåller bland annat Metodstöd för jämställdhetsintegrerad medborgardialog (JiM) som tagits fram inom Göteborg stad.

Nationella jämställdhetsmålen

<http://www.regeringen.se/sb/d/2593>

Spontanidrottsplatser

Riksidrottsförbundet (2007) Näridrottsplatser och Spontanidrott, Handslaget

http://www.rf.se/ImageVaultFiles/id_33766/cf_394/N-ridrottsplatser_och_spontanidrott.PDF

Blomdahl Ulf, Elofsson Stig & Åkesson Magnus (2012) Spontanidrott för vilka? En studie av kön och nyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret, Stockholms Universitet

<http://www.stockholm.se/idrott/forskning>

Trygghet

Alingås kommun: <http://alingsas.se/tryggtochjamnt%20>

Ungdomar

Unga kvinnors upplevelser av parker - Sofia Cele, ur Geografiska Notiser 2009

PARKER OCH NATUROMRÅDEN
RIKTLINJER FÖR JÄMSTÄLLDHETSARBETE

Göteborgs
Stad